

Aplikativno gledališče – učenje in poučevanje z izobraževalno dramo in lutkami

Helena Korošec

Aplikativno gledališče (applied drama/applied theatre), ki je v središču našega zanimanja, vstopa v pedagoški proces na različne načine. »Applied drama« in »applied theatre« sta interdisciplinarni in hibridni praksi, ki združujeta značilnosti različnih gledaliških praks (Nicholson, 2005). Central School of Speech and Drama (London) razlaga prakso aplikativnega gledališča – »uporabne oz. praktične drame« kot intervencijo, komunikacijo, rast in razvoj, opolnomočenje ter izražanje pri delu s posamezniki in specifičnimi skupnostmi (prav tam).

Z dramo lahko učimo umetnost gledališča in/ali motiviramo in razširimo učenje na drugih področjih. »Drama« v tem primeru ne označuje gledališke zvrsti ali dramskega besedila, temveč dramsko sposobnost, ki jo imamo vsi kot antropološko lastnost in je značilna za vse ljudi ter je oblika človekove simbolne kompetence. Specifičnost drame v izobraževanju je »v uporabi dramskih oblik in tistih načinov izražanja, v katerih so realni ali izmišljeni dogodki, bitja, predmeti, pojavi in odnosi predstavljeni s pomočjo odigranih vlog in situacij« (Krušič, 2007). Vse omenjene oblike v prvi vrsti skušajo pasivno učenje v klopih zamenjati z izkustvenim učenjem oz. se z gledališčem približati različnim rizičnim skupinam.

Za razliko od profesionalnega gledališča pri gledališču v izobraževanju težišče dela ni na besedilu. To je včasih le izhodišče, vendar ga udeleženci skozi proces kreativno preoblikujejo, raziskujejo pa dogajanje v zgodbi, ustvarjajo domišljijски svet in zgodbo spreminjajo v nekaj novega. Izhodišče dela je lahko področje iz učnega načrta/kurikuluma, ki ga učitelj predstavi študentom. Manj poudarka je na zgodbi in oblikovanju likov, več pa na reševanju problema ali nekem pomembnem dogodku iz življenja (O'Neill, 1994; v Wagner, 1998). Cilj drame v izobraževanju je učiti se skozi dramske dejavnosti (angl. learning through drama), tako da študenti vstopajo v namišljeni dramski svet, kjer se srečajo s problemom, ki ga v dramski situaciji razrešijo, s čimer tako dosežejo razumevanje teme ter usvojijo potrebno znanje. Ena osnovnih metod pri drami v vzgoji, ki jo je razvila D. Heathcote (Wagner, 1976), je učiteljevo vstopanje v vlogo in izstopanje iz nje (angl. teacher in role). S prevzemanjem vloge učitelj razvija in stopnjuje čustva, poveča napetost v zgodbi in jo zaplete ter razplete, s čimer poveča zanimanje in motivacijo za snov. Z izstopom iz vloge doseže potrebno distanco in objektivnost, ki sta potrebni za refleksijo (primer pri izvedbi učne ure na FE – toplotna kamera).

Somers (2005) predstavlja dramo kot alternativo pedagogiko. Drama namreč vključuje zgodbe, v katerih raziskujemo medčloveške odnose in/ali učno snov določenega področja kurikula. Dramatska izkušnja pomembno prispeva k doseganju sprememb, in sicer uspešneje kot npr. kritične diskusije ali uporaba videa. V drami smo namreč osebno in aktivno udeleženi z vsemi čuti in vsem telesom. Če želimo doseči problemsko zastavljen pristop, ki v ospredje postavlja socialne spretnosti, empatijo, toleranco in celostni razvoj, je drama v izobraževanju gotovo pravi odgovor.

Specifično mesto v aplikativnem gledališču namenimo lutkovnemu gledališču oz. gledališču animacije. Za razliko od drame ta poleg telesnega izraza vključuje medij – lutko, predmet, ki s tremi nivoji stilizacije (likovno, gibalno in zvočno) določa prepoznavnost in prepričljivost vsakega lika (Majaron, 2017). Figura funkcionira kot surov material za komunikacijo in kot takšna postane primeren medij za dialoško pedagogiko (Hamre, 2011). Naravoslovno-tehnične simbole, pojave in procese lahko do potankosti realiziramo s personificirano lutkovno figuro. Z njeno vizualno podobo, animacijo in glasom simboli in procesi oživijo v učni situaciji in tako zanimivo in nazorno prikažejo zahtevno študijsko oz. učno snov (primer: personificirani liki kisika in vodika na FKKT pri temi gorivne celice).

Forsberg Ahlcrona (2012) razlaga temeljne potencialne lutke in njene komunikacijske zmožnosti. O odnosnih potencialih govorimo, ko študenti v odnosu do lutke razvijajo čustvene vrednosti in komunicirajo na osnovi znanja ter čustvenih motivov. Lingvistični potenciali se pojavijo v komunikaciji z lutko. Študenti skozi jezik izražajo koncepte znanja in učenja. Animacijske/akcijske potencialne lutke zasledimo v skupinski in ustvarjalni igri. V prizorih in igrah lutke prenašajo študentovo razlago situacij.

Somers (2005) razlaga, zakaj poimenuje dramo kot alternativno pedagogiko, z naslednjimi argumenti:

- dramski medij edinstveno dovoljuje, da raziščemo problem skozi akcijo;
- udeleženci so tako telesno, čustveno, socialno in moralno vključeni v dejavnosti;
- obstoječe znanje in izkušnje sodelujočih so ključnega pomena v procesu dramskih dejavnosti;
- končna stvaritev je rezultat demokratičnega pedagoškega modela;

- drama je prepoznana kot raziskovalna metoda;
- drama ponuja prostor in čas, v katerih je raziskovanje sebe in drugih varno vodeno.

Številne raziskave kažejo, da je drama v izobraževanju učinkovita metoda za izboljšanje študentovega konceptualnega razumevanja znanstvenih konceptov (Birch in Lennerfors, 2020; Kılıçaslan in Vural, 2018; Osama, 2016; Dorion, 2009). Pregledna študija (Namysova idr., 2023) je pokazala, da ima drama v naravoslovju pozitivne koristi za študente v smislu odnosa do znanosti in izboljšanja konceptualnega znanja, ne glede na stopnjo izobraževanja. Raziskava o učinkih uporabe dramskih dejavnosti na odnos dijakov do učenja naravoslovja in njihovega razumevanja znanstvenih konceptov, povezanih s tremi agregatnimi stanji in načini prenosa toplote, je pokazala, da so z uporabo metod drame v izobraževanju dosegli pozitivne spremembe v odnosu dijakov do učenja naravoslovja in njihovega razumevanja znanstvenih konceptov (Osama, 2016). Danckwardt-Lillieström, Andrée in Enghag (2020) so raziskovali, kako se lahko ustvarjalna drama uporablja pri pouku kemije za spodbujanje raziskovanja elektronegativnosti in kemijskih vezi pri dijakih v srednjošolskem izobraževanju. Ugotovitve kažejo, da je ustvarjalna drama omogočila dijakom, da so povezali elektronegativnost in polarnost molekul z oblikovanjem mrežastih struktur molekul, pri čemer so z lastnimi telesi ponazorili, kako so molekule organizirane v različnih agregatnih stanjih snovi.

Birch in Lennerfors (2020) ugotavljata, da obstaja precej kazalnikov, ki govorijo, da je študij programa inženirske etike precej dolgočasen in nezanimiv tako za študente kot učitelje. Z vključevanjem programov drame v izobraževanje na oddelku za gradbeništvo in industrijo

sko gradnjo pa je študij postal zanimivejši, ustvarjalnejši, poleg učinkovitega doseganja znanja in ciljev programa pa so študenti razvijali tudi domišljijo in vseživljenjske kompetence. Silius-Ahonen in Gustavson s sodelavci (2012) so v visokošolskem prostoru z dramo v izobraževanju raziskovali, kako metoda drame vzpostavi »oder« za nove oblike preverjanja znanja, na katerem se študenti lažje soočajo z različnimi oblikami preverjanja znanja, ki se jih od njih zahteva v današnjih zahtevnih delovnih in zaposlitvenih pogojih. Avtorji zaključijo, da ima drama potencial učenja in poučevanja v visokem šolstvu, je uspešna praksa načrtovanja, izvajanja in vrednotenja dejavnosti v visokošolskem izobraževanju in se uresničuje kot prostor, ki izstopa iz togih struktur poučevanja. Z aktivno vključitvijo v pedagoški proces drama ponuja sodelovalno prakso tako v procesu učenja kot preverjanju znanja. Bronte in Hartley (2022) sta raziskovala vplive in prednosti aplikativnega gledališča in drame v diplomskem študiju medicine. Rezultati kvalitativne študije so pokazali, da so študenti ob vključevanju drame napredovali na vseh področjih CanMEDS kompetenc, ki vključujejo ključne vloge in sposobnosti, ki jih mora imeti zdravnik (strokovnjak s področja medicine, komunikator, sodelavec, vodja, zagovornik zdravja, učenec in učitelj). Na visokošolskem študiju morske biologije (Sloman in Thompson, 2009) so študenti v pedagoškem procesu sodelovali v izobraževalni drami, katere namen je bil raziskovati financiranje znanstvenih raziskav ter povezav med znanostjo in družbo. Večina študentov je po zaključenem semestru ocenila, da se je njihovo znanje o temi močno povečalo, metoda drame pa je prispevala k izboljšanju njihovega kritičnega mišljenja, samozavesti pri predstavljanju svojega dela pred drugimi in izboljšanju komunikacijskih spretnosti.

Drama v izobraževanju je torej pristop, ki postavi udeležence v vlogo aktivnih (so)ustvarjalcev, ki vstopajo v medsebojne odnose, ob ustvarjanju prizorov pa tudi v odnos z zgodbo in fiktivno situacijo ter seveda v poseben odnos z učiteljem. M. J. McNaughton (2011) izpostavlja, da narava odnosov med udeleženci v drami v izobraževanju in med udeleženci ter učnim kontekstom ustvari vzdušje, v katerem lahko poteka učenje v najširšem pomenu besede.

Zgoraj omenjene raziskave kažejo, da se akademska uspešnost, stopnja pomnjenja (trajno znanje) in odnos do študijskega predmeta (perspektiva) pozitivno povečajo pri pouku, ki se izvaja z metodo drame v izobraževanju na različnih stopnjah izobraževanja.

Zaključimo lahko, da ustvarjalne dramske dejavnosti študentom omogočijo raziskovanje različnih tem s področja tehnike in naravoslovja na nove načine, saj študentje pri tem uporabljajo različna gledališka izrazna sredstva, kar smo dokazali tudi z izvedbo inovativnih učnih ur, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Birch, P., & Lennerfors, T. (2020). Teaching engineering ethics with drama. *2020 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE)*, 1–5. IEEE. <https://doi.org/10.1109/FIE44824.2020.9274160>

Danckwardt-Lillieström, K., Andrée, M., & Enghag, M. (2020). The drama of chemistry – Supporting student explorations of electronegativity and chemical bonding through creative drama in upper secondary school. *International Journal of Science Education*, 42 (11), 1862–1894. <https://doi.org/10.1080/09500693.2020.1792578>

Dorion, K. R. (2009). Science through drama: A multiple case exploration of the characteristics of drama activities used in secondary science lessons. *International Journal of Science Education*, 31 (16), 2247–2270. <https://doi.org/10.1080/09500690802712699>

Forsberg Ahlcróna, M. (2012). The puppet's communicative potential as a mediating tool in preschool education. *International Journal of Early Childhood*, 44, 171–184.

Hamre, I. (2011). Affective education through the art of animation theatre. V V. Geršak, H. Korošec, et al. (ur.), *Promoting the social emotional aspects of education. Spodbujanje socialno-čustvenih vidikov vzgoje in izobraževanja: A multi-faceted priority, raznotere naloge*: Conference proceedings. Pedagoška fakulteta.

Johnston, B., & Jafine, H. (2022). Applied theatre and drama in undergraduate medical education: A scoping review. *McGill Journal of Medicine*, 20 (2). <https://doi.org/10.26443/mjm.v20i2.930>

Kılıçaslan, H., & Vural, S. (2018). The effects of creative drama teaching methods on academic success in architectural education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 14 (5), 1621–1628. <https://doi.org/10.29333/ejmste/84445>

Krušić, V. (2007). O dramskom odgoju – osnovni pojmovi. V Radetić-Ivetic (ur.), *Igram se, a učim!*. HCDO.

Majaron, E. (2017). *Vera v lutko*. Knjižnica Mestnega gledališča.

McNaughton, M. J. (2011). Relationships in educational drama. In S. Schonmann (Ed.), *Key concepts in theatre/drama in education*. Sense Publisher.

Namyssova, G., Malone, K. L., Helmer, J., et al. (2023). The use of drama in science instruction—A review of the literature. *SN Social Sciences*, 3, 162. <https://doi.org/10.1007/s43545-023-00750-3>

Nicholson, H. (2005). *Applied drama: The gift of theatre*. Palgrave Macmillan.

Osama, H. A. (2016). Drama-based science teaching and its effect on students' understanding of scientific concepts and their attitudes towards science learning. *International Education Studies*, 9 (10), 163–173. <https://doi.org/10.5539/ies.v9n10p163>

Silius-Ahonen, E., & Gustavson, M. (2012). To learn for competence and beyond – That is the question: Drama as assessment in higher education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 45, 438–447. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.580>

Sloman, K., & Thompson, R. (2009). An example of large group drama and cross-year peer assessment for teaching science in higher education. *International Journal of Science Education*, 32 (14), 1877–1891. <https://doi.org/10.1080/09500690903173697>

Somers, J. (2005). Drama as alternative pedagogy. In *Nuffield Review of 14–19 Education and Training*.

Wagner, B. J. (1976). *Dorothy Heathcote: Drama as a learning medium*. National Education Association.

Wagner, B. J. (1998). *Educational drama and language arts*. Heinemann.